

Бидик А. Г., ст. викладач Чортківського
інституту підприємництва і бізнесу ТАНГ

АНАЛІЗ І ОЦІНКА КОНКУРЕНТОЗДАТНОСТІ ПІДПРИЄМСТВА

Об'єктивним економічним законом розвинутого товарного виробництва є закон конкуренції. Його дія є зовнішньою примусовою силою підвищення продуктивності праці, розширення масштабів виробництва, прискорення НТП,

впровадження нових форм організації виробництва і системи заробітної плати, покращення якості товарів і послуг. Таким чином, конкуренція є однією з рушійних сил розвитку економічної системи.

Як економічна категорія конкуренція – це боротьба між товаровиробниками за найбільш вигідні умови виробництва і збуту товарів і послуг, за присвоєння найбільшого прибутку. Вона представляє цивілізовану, легалізовану форму боротьби за існування і один з найбільш дієвих механізмів відбору і регулювання в ринковій економіці.

З метою оцінки конкурентоспроможності підприємства важливо здійснювати структурний аналіз балансу, який в загальному вигляді найбільш повно відображає наявний потенціал підприємства, дає можливість об'єктивно оцінити його можливості по завоюванню ринку та виявити можливі підходи до підвищення рівня його конкурентоспроможності.

Аналіз фінансово-економічного потенціалу має бути побудований на засадах комплексності, співставності, динамічності. В процесі аналізу розраховуються такі структурні коефіцієнти: коефіцієнти, які характеризують роль окремих компонентів майна чи ресурсів у формуванні капіталу підприємства; коефіцієнти, які характеризують співвідношення окремих однотипних компонентів капіталу підприємства між собою і використовуються для аналітичної оцінки величини їхньої переваги; коефіцієнти, які характеризують співвідношення різнотипних компонентів капіталу підприємства і використовуються для оцінки покриття окремих компонентів майна відповідними джерелами їх фінансування.

Для проведення структурного аналізу балансу підприємств пропонуємо використати визначену систему структурних коефіцієнтів трьох типів.

До структурних коефіцієнтів першого типу відносяться: частка основних фондів та позаоборотних активів; частка оборотних засобів; частка матеріальних оборотних засобів; частка засобів у розрахунках; частка грошових коштів; частка банківського фінансування; частка власного фінансування; частка кредиторської заборгованості у фінансуванні; частка залученого фінансування; частка довготривалого залученого фінансування.

Структурні коефіцієнти другого типу включають показники: співвідношення основних фондів та позаоборотних, активів; співвідношення дебіторської заборгованості та оборотних засобів; співвідношення матеріальних засобів та засобів в розрахунках; співвідношення дебіторської заборгованості та грошових коштів; співвідношення власних та залучених коштів; співвідношення власних оборотних коштів та власних коштів; співвідношення довготривалих залучених та всіх залучених коштів; співвідношення банківських залучених коштів та кредиторської заборгованості.

До структурних коефіцієнтів третього типу включають: коефіцієнт абсолютної ліквідності; коефіцієнт проміжної ліквідності; коефіцієнт загальної ліквідності; коефіцієнт покриття оборотних засобів власними ресурсами; коефіцієнт покриття кредиторської заборгованості дебіторською; коефіцієнт покриття банківського фінансування.

В процесі структурного аналізу балансу підприємства слід не тільки розраховувати ці показники та оцінити їх динаміку.

Матеріали структурного аналізу дозволяють стверджувати, що підприємство неплатоспроможне, а значить і неконкурентоспроможне в ринковому середовищі, якщо виконується хоча б одна з таких умов:

1. Коефіцієнт загальної ліквідності < 2 .

2. Коефіцієнт покриття оборотних засобів власними ресурсами $< 0,1$.

Виходячи з методики розрахунку цих коефіцієнтів можна стверджувати про покращення одного з цих коефіцієнтів веде до погіршення другого, тому що в обох з них є спільний елемент – оборотні засоби, причому в першому з них вони знаходяться в чисельнику, а в другому в знаменнику. Тому досягнення позитивного результату в діяльності підприємства можливе, коли внаслідок прийнятої господарської стратегії будуть мати місце одночасно такі значення цих коефіцієнтів:

$$K_{зл} \geq 2,0; \quad K_o \geq 0,1$$

Таким чином, об'єктивна оцінка фінансового стану і можливостей підприємств дає можливість розробляти раціональну стратегію їх функціонування і перспективного розвитку.

Оцінка стабільності, прибутковості та платоспроможності підприємства здійснюється на основі аналізу його фінансового стану. При проведенні аналізу фінансового стану підприємства виконується: розрахунок агрегованого балансу;

розрахунок показників фінансового стану підприємства; розрахунок динаміки агрегованого балансу; розрахунок динаміки показників фінансового стану підприємства. При виконанні аналізу фінансового стану підприємства використовується: бухгалтерський баланс підприємства, форма № 1; звіт про фінансові результати та їх використання, форма № 2.

Основними показниками фінансового стану підприємства, що визначаються при проведенні аналізу фінансового стану підприємства є: форми і розміри активів підприємства та їх динаміка; дієдатність підприємства погашати кредитні ресурси; здатність підприємства отримувати прибуток.

Узагальнені показники оцінки фінансового стану включають: рентабельність (прибутковість) підприємства, яка характеризує ефективність виробничої діяльності підприємства; платоспроможність підприємства, яка відображає дієдатність підприємства повертати кредитні ресурси; ліквідність, що відображає здатність підприємства швидко розраховуватись по короткостроковим зобов'язанням.

До основних показників рентабельності відносяться:

1. Рентабельність активів – характеризує ефективність використання активів підприємства. Нижнє значення цього показника – 15%. Позитивною тенденцією є зростання показника в динаміці;

2. Рентабельність власного капіталу – цей показник відображає ефективність використання власного капіталу підприємства. Нижнє допустиме значення рентабельності власного капіталу може коливатися в залежності від виду діяльності та галузі в якій працює підприємство. Проте значення показника на рівні 0,10, або 10% вважається достатнім. Для рентабельності власного капіталу позитивною тенденцією є зростання показника в динаміці, або його стабільне положення на певному рівні;

3. Рентабельність інвестицій – відображає ефективність інвестицій, за рахунок яких фінансується виробництво підприємства, що складаються з власного капіталу підприємства та довгострокових зобов'язань. Достатнім вважається значення цього показника, що перевищує 12%. Позитивною тенденцією є зростання показника в динаміці;

4. Рентабельність інвестованого капіталу – відображає ефективність сумарних інвестицій, вкладених у виробництво підприємства, що складаються з власного капіталу підприємства, довгострокових та короткострокових зобов'язань. Нижнє значення рентабельності інвестованого капіталу – 10%. Позитивною тенденцією є зростання показника в динаміці;

5. Рентабельність продаж – відображає ефективність виробничої діяльності підприємства. Діяльність підприємства, рентабельність продаж якого перевищує 30%, вважаються успішною. Зростання показника в динаміці, або його стабільне положення на визначеному рівні є позитивною тенденцією;

6. Коефіцієнт оборотності товарно-матеріальних запасів – цей показник показує, скільки разів в середньому покриваються запаси підприємства в певний період часу (квартал). Висока оборотність товарно-матеріальних запасів є ознакою ефективності діяльності підприємства. Достатнім вважається значення показника – 2 (рази).

До основних показників платоспроможності відносяться:

1. Сума зобов'язань / Сума активів (коефіцієнт концентрації позикового капіталу) – показує на скільки підприємство фінансується за рахунок позикових коштів, тобто відображає залежність підприємства від зовнішніх джерел фінансування. Чим менше значення цього коефіцієнту, тим більш фінансово стійке, стабільне та незалежне підприємство від зовнішніх інвестицій. Він характеризує структуру капіталу підприємства. Прийнятним вважається значення показника, що не перевищує 70%, тобто верхнє допустиме значення цього відношення 0,7. Зростання цього показника в динаміці є негативною

тенденцією, що означає зростання залежності підприємства від зовнішніх інвестицій.

2. Сума зобов'язань / Власний капітал (коефіцієнт довгострокового залучення позикових коштів) – характеризує структуру капіталу. Зростання цього показника в динаміці – має негативну тенденцію, – підприємство все більше залежить від зовнішніх інвестицій. Діапазон прийнятних значень для цього відношення від 50% до 100%. Зростання цього показника в динаміці – має негативну тенденцію, – підприємство все більше залежить від кредитів.

3. Індекс виплати податків – характеризує здатність підприємства регулярно виконувати платежі в бюджет та проценти по кредитах. Чим більший індекс, тим менший у підприємства ризик нестачі коштів для виплати процентів по зобов'язанням. Нижнє допустиме значення індексу – 2,5 рази. Зростання індексу являється позитивною тенденцією.

4. Коефіцієнт оборотності надходжень – характеризує ресурсовіддачу підприємства, відображає обсяг реалізованої продукції на обсяг ресурсів, використаних при виробництві продукції. Значення цього коефіцієнту повинно перевищувати 7 разів. Позитивна тенденція – зростання показника.

5. Показник ймовірності банкрутства (Z-показник) – коефіцієнт, завдяки якому можна оцінити фінансове положення підприємства за статистичним критерієм, що використовується в США. Цей показник також характеризує економічний потенціал підприємства та результати його роботи за вибраний період. Розробник Z-показника Едвард Альтман пропонував наступну інтерпретацію цього показника:

менше 1,81 – ймовірність банкрутства дуже висока, або воно вже наступило;

від 1,81 до 2,657 – ймовірність банкрутства існує;

від 2,657 до 2,99 – стан підприємства достатньо стійкий;

більше 2,99 – підприємство функціонує успішно.

Зростання Z - показника в динаміці є позитивною тенденцією.

Основними показниками ліквідності є:

1. Поточна ліквідність – коефіцієнт, за яким визначається здатність підприємства платити по короткостроковим зобов'язанням, а також відображає в скільки разів поточні активи перевищують поточні зобов'язання. Коефіцієнт поточної ліквідності повинен бути не меншим ніж 3 (поточні активи перевищують поточні зобов'язання не менш ніж в 3 рази). Позитивна тенденція – зростання показника.

2. Коефіцієнт "критичної оцінки" – коефіцієнт, за яким визначається здатність підприємства платити по короткостроковим зобов'язанням без врахування вартості запасів (матеріалів, комплектуючих, а також не реалізованої готової продукції). Зростання цього показника в динаміці вважається позитивною тенденцією. Нижнє значення показника – 1. Тобто грошові кошти повинні повністю покривати короткострокові зобов'язання.

3. Чистий оборотний капітал – абсолютна величина, що розраховується як різниця між поточними активами та поточними зобов'язаннями. Чистий оборотний капітал – абсолютна величина, що відображає величину на яку поточні активи перевищують поточні пасиви. Він повинен бути невід'ємним. Зростання цієї величини на протязі періоду є позитивною тенденцією.

Таким чином, комплексний фінансово-економічний аналіз підприємства служить основою обґрунтування рівня його конкурентоздатності.